

Vorlage für diese Gemälde eingeht. — Weitere Einzeluntersuchungen verschiedener Autoren gelten der Bau- und Kunstgeschichte der Klosterkirche, einzelnen Schriften der Bibliothek sowie dem Schicksal der Bibliothek nach der Klostersaufhebung, der Musikpflege unter Pater Christian Keifferer um 1600 und der Messe in G-Dur von Pater Alois Wiest († um 1800). — Ungewöhnlich in einem solchen Werk ist der letzte Beitrag: *Franz Palackýs Gedenkrede auf Graf Franz Sternberg*, eine 1842 gehaltene Rede auf den 1830 in Prag verstorbenen Grafen, an den die Klöster Weißenau und Schussenried bei der Säkularisation gelangt waren.

Mit diesem Werk, das den im gleichen Verlag 1983 von Peter EITEL herausgegebenen Sammelband *Weißenau in Geschichte und Gegenwart* thematisch ergänzt (siehe *Anal. Praem.* 59, 1983, 329f), sind einige wesentliche Bereiche aus dem Gesamtspektrum der Klostergeschichte erforscht und publiziert, andere bleiben noch offen. Dank der örtlichen Initiativen ist damit eine Forschungsarbeit geleistet, auf die vergleichbare Klöster noch lange zu warten genötigt sind.

An der Abtei 4
D-47166 Duisburg-Hamborn

Ludger HORSTKÖTTER, O. Praem.

A.B. MULDER-BAKKER, *De kluizenaar in de eik; Gerlach van Houthem en zijn verering*. (Middelleeuwse studies en bronnen, dl. XLV), Uitgeverij Verloren, Hilversum, 1995, 253 blz., ISBN 90-6550-271-8/CIP.

Een breed opgezette studie, die naast het historisch onderzoek ook de legende en materiële bronnen combineert. Korthedshalve worden hier enige saillante punten en conclusies — noodzakelijkerwijs gesimplificeerd — naar voren gehaald.

Voor de historiciteit van de persoon Gerlacus, "ridder-pelgrim-eremiet", valt geen enkel hard bewijs te leveren; wel zijn er genoeg aanwijzingen, dat er ter plaatse van "*Houthem ad quercum*" zo'n figuur heeft bestaan. De meeste aandacht wordt besteed aan analyse, inzicht en commentaar betreffende de uitgebreide hagiografie, waarbij alle aspecten en problemen volgens de moderne methodiek onder de loep worden genomen. Aanvankelijk lijkt de stof een onontwarbaar kluwen: de *Vita prima* van 1227/1228, zijnde een verloren, hypothetische tekst, die als basis gediend zou hebben voor de latere, duidelijk contra-reformatoische *Vita van proost Erasmus Ghoyee* uit 1600, ons bekend uit een Maastrichtse editie van 1745.

Deze veelledige hagiografische tekst bestaat voornamelijk uit het eigenlijke levensverhaal "*Vita Sancti Gerlaci*" en het daaraan verbonden boek "*De miraculis*". Beide teksten zijn hier in het Latijn en in een vrije, oud-Nederlandse vertaling als hoofdbron voor deze studie toegankelijk in een apart hoofdstuk met inleiding en annotatie, vanaf blz. 138

tot blz. 218; en wel in een heldere, overzichtelijke bladspiegel en met parallellopende teksten in de twee talen.

Bij het onderzoek blijkt, dat het heiligenbeeld van Gerlacus is geëvolueerd en beïnvloed door middeleeuwse, hagiografische modellen en literaire topen. De auteur registreert ze, maar blijft eerlijk: "Wie deze Gerlach was, en wat hij heeft gedaan, daarvoor zijn we tegelijkertijd bar slecht en wonderlijk goed ingelicht".

Degene die het forse boek te machtig vindt en een goed compendium over Gerlacus zoekt, wordt in noot 5 op blz. 10 verwezen naar het artikel van A. VAN BERKUM in de *Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques*, tome 20 (1984), kolom 875-879, s.v. *Gerlach de Hout-hem*.

Wat betreft de *verering* werd er uitzonderlijk materieel onderzoek uitbesteed aan gerenomeerde instituten. Het gedeeltelijk bewaarde en aan Gerlacus toegeschreven gebeente, bijzonderlijk de schedel, werd onderzocht door de vakcollega's van de schrijfster, verbonden aan de Rijksuniversiteit van Groningen, en de bevindingen werden geformuleerd door J. PASVEER (blz. 109-118). Ook de vereerde *tunicella*, een tweekleurig, liturgisch kleed, destijds benut als omslagdoek van het partieel skelet, werd bestudeerd in de Zwitserse Abegg-Stiftung. Hierover werd rapport opgemaakt door M. FLURY-LEMBERG (blz. 101-108). Enige contradictie tussen de data in de *Vita* van Gerlacus en de technische gegevens over gebeente (waarschijnlijk 12de eeuw) en het kledingsstuk (10de of 11de eeuw!), is niet bewijsbaar.

Tenslotte een kleine kritische vraag. Waarom zijn ter eventuele ondersteuning van de historiciteit van Gerlacus niet de twee oorkondenzegels uit de 13de eeuw besproken, die toch de figuur van Gerlacus vertonen met de attributen van stok en reistas en met de eikeboom als tegenzegel? En hoe luidt het randschrift? De zegels zijn wel afgebeeld, namelijk op blz. 31, 86 en 87.

Dat bij de *verering* geen aandacht wordt besteed aan de prachtige barokkerk met de graftombe en de voor Nederland zeldzame rococofresco's, ligt voor de hand. Daar is voldoende over gepubliceerd: zie bijvoorbeeld *Anal. Praem.*, 66 (1990), blz. 293.

Abdijstraat 49
NL-5473 AD Heeswijk

H. VAN BAVEL, O. Praem.

Bernard ARDURA, *Prémontrés: histoire et spiritualité*, Saint-Etienne, Publications de l'Université de Saint-Etienne, 1995 (Centre Européen de Recherche sur les Congrégations et Ordres Religieux, C.E.R.C.O.R., Travaux et Recherches, VII), in-4°, 622 pp., cartes.

«L'ordre de Prémontré... est une institution vivante... [qui s'est développée selon les diverses] facettes du charisme de saint Norbert.